

Fra tre års fengsel til selvbestemt abort

Kari Tove Elvbakken

Abortspørsmålets politiske historie 1900–2020

Oslo: Universitetsforlaget, 2021

386 s.

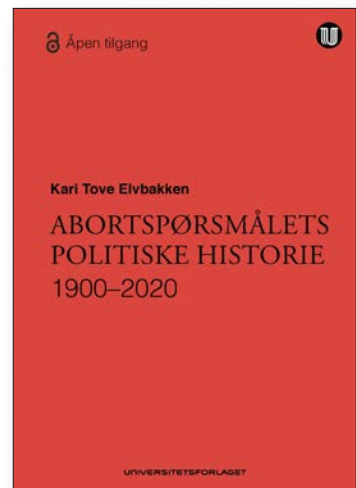
ISBN 978-82-15-04291-6

Boka er fritt tilgjengelig på nett: <https://doi.org/10.18261/9788215042923-2021>

Michael 2023; 20: 529–531

Kari Tove Elvbakken er professor i statsvitenskap i Bergen. Hennes bok om abortspørsmålets politiske historie slutter seg til en rekke andre fremstillinger om hvordan abortlovgivningen endret seg gjennom 1900-tallet, men Elvbakkens skiller seg fra de andre på avgjørende måter. Hun følger saksfeltets politiske historie gjennom mange tiår, ikke bare når diskusjonen førte til lovvedtak, men synliggjør også prosessene i mellomperiodene. Det var, som hun skriver, aldri helt stille. Det gir en unik oversikt over diskusjon og avgjørelser over tid. Dermed utvider hun synsfeltet og knytter vellykket an til analyser av norsk offentlig politikk mer generelt. Hun redegjør også for abortdiskusjoner og lovprosesser i andre land og forsøkene på å få i stand en felles nordisk lovgivning. Elvbakken vektlegger de politiske konflikter med diskusjon av partimøter, stortingsforhandlinger, komiteinnstillinger, proposisjoner.

Og, ikke minst viktig, hun beskriver det politiske arbeidet på tvers av skillelinjene. Dette var et av 1900-tallets store stridstemaer, der det etter

hvert ikke ble plass for kompromisser, selv om partene sto langt fra hverandre. En ny lov ble forkastet av Stortinget som ble valgt i 1973, så vidt. Det krevde både i 1975 og i 1978 odelstingspresidentens dobbeltstemme å få vedtatt en ny og mer liberal lov. I 1974 hadde 1027 leger, 16 % av alle norske leger, protestert mot at abortavgjørelsen skulle ligge hos kvinnen. Samme år leverte den nystiftede *Folkeaksjonen mot selvbestemt abort* 610 000 protester mot kvinnens egenbestemmelse, 22 % av de stemmeberettigede i Norge. Det vakte stor oppsikt da biskopen i Borg, Per Lønning (1928–2016), i 1975 sa opp sin stilling i protest mot at Stortinget ikke tok kirkens argumenter mot liberaliseringen alvorlig. Da en ny lov ville gi kvinnene bestemmelsen i 1978, gikk biskopene til samlet aksjon. Alle landets prester skulle søndagen etter odelstingsvedtaket lese opp et hyrdebrev fra prekestolen, der det ble uttrykt at abortloven var i strid med kirkens lære. Reaksjonen førte til en kraftig mobilisering til støtte for den nye loven. Diskusjonen ble ofte så skarp at det i ettertid er forståelig at Trygve Bratteli (1910–84) i 1978 ba alle vise forståelse for de 120 000 som legalt hadde tatt abort de siste 14 år.

Det skjedde en betydelig liberalisering av abortpraksisen gjennom 1960- og 1970-årene, før de nye lovene kom. Det ble i 1965 innvilget 74 % av 4 800 abortsøknader. Seks år senere var tallene 87 % av 12 100 søknader. Et stort spørsmål var om man skulle godta en sosial indikasjon. Imens endret praksis seg. I årene 1964–69 utgjorde en ren medisinsk indikasjon 70 % av innvilgelsene i abortnemnden ved Rikshospitalet, i 1971 bare 21 %. Det ble tydelig hvor forskjellig loven kunne tolkes. Den dramatiske forskjell i innvilgelsene ved Aker sykehus og Ullevål sykehus, som så ble reversert ved sjefsskiftet på de gynekologiske avdelingene, viste hvor urimelig det var. Viktige faktorer var bosted, sosial klasse og henvisende leges formuleringer i søknaden. Her var det vanskelig å snakke om likhet for loven.

Den nye kvinnebevegelse som vokste frem i 1970-årene var med å prege debatten og aksjonsformene, men som Elvbakken viser, var det først og fremst arbeiderkvinnelagene og deres allierte som holdt kravet om fri abort ved like, og Arbeiderpartiet vedtok i 1969, etter mange tiårs innsats fra kvinnene i eget parti, å arbeide for kvinnens selvbestemmelse. Aase Lionæs' (1907–99) utrettelige innsats fremheves med rette. Hun var også, i 1967, den som først fremmet kravet i Stortinget.

De skarpe motsetningslinjene ble overraskende raskt utvisket. Da jeg begynte ved en stor gynekologisk avdeling i 1973, var det kun én av 11 leger som syntes kvinnen skulle bestemme før 12 uker. Men legene i Norge sluttet raskt opp om den nye loven. Og Per Lønning tok imot tilbudet om å bli biskop på nytt, denne gang i Bjørgvin.

Boken er ikke alltid like lett å lese, stil og format krever betydelig konsentrasjon. Men det som sies, er vel undersøkt og presist formulert. Det blir mange gjentakelser som gjør det mulig å lese enkeltkapitler uten å lese hele. Men det vil være synd å gjøre. Dette er en imponerende og samlet fremstilling av et komplisert saksfelt, som først gir fullt utbytte når leseren tar seg tid til å følge forløpet.

Boken er fritt tilgjengelig på nettet, men det bør ikke være noen unnskyldning for et lett sjusket forlagsarbeid. Den er vanskelig å lese på grunn av en stiv paperbackinnbinding med små innermarger, og den mangler saks- og personregister. Til gjengjeld er Elvbakkens litteraturliste fyldig og god, en inspirasjon til videre lesning.

Per E. Børdahl
pbordahl@online.no

Per E. Børdahl er spesialist i fødselshjelp og kvinnesykdommer, pensjonert klinikkoverlege og professor.